

AVRUPA BİRLİĞİ VE POSTMODERN JEOPOLİTİK

Sait YILMAZ¹

ÖZET

Türkiye'nin bulunduğu coğrafya Modern ve Post-modern jeopolitikaların kesiştiği hatta iç içe geçtiği bir nitelik taşımaktadır. Bir yandan Modern jeopolitiğin öncüsü ABD kendi ulusal çıkarları doğrultusunda bu coğrafyada büyük bir dönüşüm başlatmışken, Post-modern anlayışın yegane örneği olan Avrupa Birliği de kendine has ancak ABD ile çoğunlukla paralel bir kurgu ile bu dönüşümde rol almaktadır. Söz konusu dönüşümlerin ortak kurgusu ülkelerin içeriden ve dışarıdan ağ stratejisi ile sarmalanması, hedefi ise ulus-devlet yapılarını etki ve kontrol altında tutarak, güç kullanmalarının ve siyasi iradelerinin ipotek altına alınmasıdır. Bu makale ABD'ye göre daha az bilinen Avrupa Birliği'nin örtülü metotlarının arkasındaki yumuşak güç öncelikli güç kurgusunu ve müdahale mekanizmasını tanımlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Yumuşak Güç, Post-modern, Müdahale, Kırılgan Devletler.

EUROPEAN UNION AND POSTMODERN GEOPOLITICS

ABSTRACT

Location of Turkey and its periphery represents a geography of conjunction and grift areas for modern and postmodern geopolitics. On the one hand, while the USA, frontier of modern geopolitics, has triggered a great transformation in that geography in pursuit of its national interests, at the other side, the EU, unique sample of post modern understanding, has been playing a role, mostly in parallel with USA, in that transformation with its exclusive structure. The common scenario behind these transitions is their wrapping up the country internally and externally with a web strategy and its target is to disable them to use political will and power by keeping up their "nation - government" structure under influence and control. In that article it is aimed to define EU's soft power structure and intervention mechanism behind its subtle methods less known in comparison to USA's.

Key Words: European Union, Soft Power, Postmodern, Intervention, Fragile States.

1. GİRİŞ

21. yüzyıl, müdahalelerin kapsam ve yöntem değiştirdiği bir hegemonya düzeni içinde evrilmektedir. Söz konusu evrim sürecinde hegemonyayı temsil eden ABD ile ona en yakın güç merkezlerinden biri olan Avrupa Birliği (AB) başı çekmektedir. Küreselleşme ile birlikte ulus-devlet anlayışı radikal bir değişime girmişken, dünya, ulus-devletler topluluğundan ağlar topluluğuna doğru gitmektedir (Naisbitt: 1997: 31). Bu ağ sadece küresel ekonominin getirdiği bilgisayarlar, yatırımcılar ve şirketler ağı değil; ulus-devlet ile halk arasına gizlice örülen yapılanmaların sözde demokrasi adına ancak, ulus-devlet egemenliği aleyhine oluşturduğu ittifakların ağı ile de ilgilidir. Artık

¹ Doç.Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Öğretim Üyesi, Ulusal Güvenlik ve Strateji Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü, saityilmaz@aydin.edu.tr.

iç ve dış müdahaleler ağ stratejisi ile ulus-devlet yapılarının etki ve kontrol altına alınmasını hedeflemektedir. Söz konusu ağ, hegemon güçlerin diğer ülkelerde ulus-devlet egemenliğini istismar etmek, etkilemek, yıkmak, sınırlamak için kendilerine hizmet edecek maniple sivil toplum örgütleri, vakıflar vb. kurumlar ve etki ajanlarını ihtiva eden bir yapılanmadır. Bu çalışmanın amacı, Avrupa Birliği'nin dış ve güvenlik politikalarının uygulanmasının arkasındaki güç sistematiğini ve ağ kurgusunu teorik ve pratik yapısı ile ortaya koymak, bunu yaparken de AB'nin sahip olduğu postmodern anlayışı ABD yaklaşımı ile kıyaslamaktır. Bu kapsamda, öncelikle modern ve postmodern hegemonya anlayışı açıklandıktan sonra AB sert ve yumuşak güç sistemi üzerinde durulmuş, müteakiben demokrasi geliştirme, kriz yönetimi gibi uygulamaların ağ stratejisi içindeki unsurları detaylı bir şekilde analiz edilmiştir.

2. BATI HEGEMONYASININ REKABET ALANI; AVRUPALILAŞTIRMA VE AMERİKALILAŞTIRMA

ABD'nin hegemonyayı devraldığı II. Dünya Savaşı'nın sonu ile birlikte Amerikan tipi özgürlükler, yaşam biçimi ve demokrasisi dünyanın herhangi bir yerine uygulanabilecek olgular olarak kabul edildi. Ancak Avrupa Birliği fikrinin ivme kazanması ile birlikte Amerikan modeli artık Avrupalıların siyasi kontrol peşinde olduğu yeni bölgelerde Avrupalılaştırma projeleri ile karşılaşmaya başladı. Avrupalıların bu bölgeleri bir dereceye kadar Avrupalılaştırma gayreti, Amerikalıların kendi modellerini ihraç faaliyetleri ile iç içe girmektedir (Inozemtsev: 2006, 171). Ancak, Avrupalılaştırma (Europeanisation) ve Amerikalılaştırma (Americanisation) birbirinden ayrı birer geçmişe ve yaklaşım farkına sahiptir.

Amerikalılaştırmanın 1960-1970'li yıllardaki ilk adımları Amerikan ekonomisinin en uzun, en sürekli ekonomik büyümesi sayesinde çok başarılı oldu. Ancak, sağlanan zenginlik ve verimlilik Amerika dışındaki ülkelerde gelir eşitsizliklerinden kaynaklanan sosyal istikrarsızlıkları körükledi. Son 40 yılda dünya nüfusunda en zengin ve en fakir arasındaki fark 7'den 75 kata çıktı. Başarısız ülkeler ABD'nin ilgisini çeken petrol gibi doğal kaynaklara sahip olmasına rağmen ABD yanlısı hükümete sahip değillerse dünya gündemine geldiler ve müdahale edildiler. Avrupa ise ya küresel çıkarları için ABD ile işbirliği yapmakta ya da ondan artanlarla yetinmeye çalışmaktaydı.

Avrupalılar, Avrupalılaştırma işinin bizzat içinde ve peşinde iken Amerikalılar evrensel idealler ve değerler yaydıklarını düşündükleri için Amerikalıları kullanmamışlardır. Amerikalılaştırma bir yandan dünyanın her köşesinden insanları Amerika'ya çekerken Amerikan kültürü büyük bir dönüşüm içine girmiş durumdadır. Tüm dünyayı kendine çeken Amerikan yaşam biçimi ülkede kaybolmak üzeredir. Bugün dünyada pek az kimse açıkça Amerikalıları sevmediğini söyleyebilir ama bir yandan Amerikan karşıtlığı artmaktadır. Bunun temel nedeni ise -tıpkı düşmanla doğrudan savaşmadan zafer kazanmayı öngören Amerikan askeri stratejisi gibi, Amerikalılar olmadan Amerikalılaştırma sürecidir.

Amerikalılar dünyayı siyah ve beyaz, iyi ve şeytanın merkezleri olarak ayırma, dünyayı çok basite alma alışkanlığındadır. Dünyayı daha iyi yapma sloganı ile önerdiği özgürlükler ve insan hakları kültürel ve ideolojik olarak farklı diğer halkların sosyal düzenlerine yansımamaktadır. Afganistan ve Irak'ta gerekli olan kültürel toleransı sağlamak yerine resmi demokrasi formatının peşine düştükleri için başarısız oldular. Kültürel iletişim beslenmeden ve güven telkin etmeden demokrasi projelerinin başarısız olmaya mahkûm olduğu görülmektedir. Üstelik dünyanın seçilmiş enerji bölgelerine demokrasi anlayışını dayatırken farklı amaçlar peşinde oldukları ortaya çıkmıştır.

Avrupalılar ise her zaman götürmek istedikleri uygarlığa diğer ülkelerin hazır olamayabileceklerinin farkında idiler. Gittikleri yerlerdeki açıklık ve isabetli tutumları oralarda Avrupalı kimliğinin ayakta kalmasını sağlamıştır. Amerikalılar için Amerika ve dünyanın diğer kalan kısmı arasında bir sınır görülmemektedir. Amerikan projesi hem dünyada çökmekte hem de Amerikan kimliğine zarar vermektedir (Inozemtsev: 2006, 175). Bu yüzden Amerikan projesinin geleceği giderek Batı uygarlığının en merkezi endişesi olmaktadır.

3. MODERN VE POSTMODERN HEGEMONYA

ABD bir yandan modern jeopolitika kapsamında devlet aktörlü dünya düzeninde askeri üstünlüğü ile hegemonya kurgusunu sürdürürken diğer yandan AB ile post-modern jeopolitika kapsamında işbirliği yapmaktadır. Postmodern jeopolitika, ulusötesi dinamikleri de içerecek şekilde devletten sivil topluma kayarak ve ekonomik küreselleşmeyi kullanarak insan hakları ve küresel demokrasi dayanakları üzerine bir

post-modern dünya düzeni inşa etmeyi hedeflemektedir (Falk, 2005: 44). Post-modern anlayışın ekonomik güvenlik fonksiyonu; küreselleşme ile birlikte, ulus-devletlerin güçlü merkez sermayeler yörüngesinde ve denetiminde ufak adacıklar halinde sömürü merkezleri haline getirilmesi, dünya kaynaklarının paylaşılmasında, merkezin beslenmesine yönelik olarak ve merkezin hâkimiyetine uygun bir dünya sistemi ortaya çıkarma riski taşımaktadır (Barnett, 2005: 7-8). Post-modern güvenlik arayışları, hegemonya anlayışının aktör, yöntem ve vasıtaları ile çerçevesinin yeniden kurgulanmasıdır.

Tablo 1: Modern & Post-modern Jeopolitik Kıyaslaması

Modern Jeopolitik (ABD)	Post-modern Jeopolitik (AB)
* Devlet Aktörlü	* Çokuluslu
* Sert güç öncelikli	* Yumuşak güç öncelikli
* Ulusal çıkar esaslı	* Uluslararası hukuk & rejimler
* Küreselleşme	* Avrupa odaklı
* Başarısız Devletler	* Kırılgan devletler
* İyiler ve Kötüler	* Gri bölgeler
* Demokrasi	* İyi yönetim
* Zorlama	* Diplomasi
* Amerikalılaştırma	* Avrupalılaştırma

Yeni hegemonyayı temsil eden uluslararası sermaye sadece liberalizm karşıtlarına değil, ulusalcılara da karşıdır. Yapısı gereği uluslararası olan yeni hegemonya düzeni hem ekonomik hem de siyasal ve toplumsal uluslararası “düzenleyici” kurumlardan yanadır. Dünya düzeninde ‘hukuksal düzenlemeleri’, ‘serbest piyasa ekonomisi’ ile bire bir ilişkilendirilen ‘demokrasi’ ve demokrasi kültürüyle gelişen “insan hakları”nı savunmaktadır. Hegemonyanın ekonomik modeli olan ‘serbest piyasa ekonomisi’ kendi siyasal düzenlemelerini de beraberinde getirmektedir. Bu değişimin merkezinde ‘devlet’ olma anlayışında yaşanacak değişimler bulunmaktadır.

Barış ortamının; savunma harcamalarını asgariye indirecek, uluslararası barış ‘kontrol altında tutmak’ (containment) ve ‘caydırıcılık’ gibi saldırgan olmayan daha ucuz yumuşak güç yöntemleri ile korunması hedeflenmektedir. Bütün bu gelişmelerin, yavaş yavaş devletlerin içinde merkezi yer tutan askeri bürokrasinin önemini azaltması öngörülmektedir. Diğer yandan piyasa ekonomisi kendi kendini düzenleyeceği için devletin ekonomideki rolü asgariye inmesi; bunun da sivil bürokrasinin merkezi

önemini azaltması beklenmektedir. Ayrıca yeni hegemonyanın önerdiği toplumsal model 'orta sınıftan' var olması ve mümkünse genişlemesi üzerine kurulu olduğundan, 'demokrasi'nin yaygınlaştırılması ile devlete hâkim (bürokrasi gibi) odakların gücünün erozyona uğrayacağı hesaplanmaktadır.

4. POST-MODERN DÜNYA ANLAYIŞI

Batı politikalarının özünde Soğuk Savaş bitene kadar modern devlet vardı. Post-modernistlere göre Batı Avrupa için post-modern çağ 1989'da başlamıştır. Avrupalılar artık post-modern bir kıtada yaşayan post-modern devletler bütünüdür. Post-modern bir düzen, post-modern devletler ve karşılıklı bağımlılığı gerektirir. "Çıkar" modern devlet ve varisi post-modern devlet için farklı anlamlar taşımaktadır. AB post-modern sisteminin en gelişmiş örneğidir. AB post-modern bir varlıktır; dünyadaki ağırlıklarını ve etkilerini artırmak maksadıyla egemenliklerini birleştirmeyi ve ortak yasalara uymayı gönüllü olarak kabul eden bir devletler topluluğudur (Rehn, 2007: 73). Post-modern dünyada geleneksel anlamda güvenlik tehditleri yoktur; çünkü üyeler birbirlerini işgal etmeyi düşünmezler. AB içinde tartışılan çıkarlar öncelikle politik tercih ve sorumlulukların paylaşımı meseleleridir.

Post-modernistler, ABD'nin temsil ettiği 'Realizm'in devletler arasında güvenlik rekabetine yol açtığını ve devletleri savaşa teşvik ettiğini ifade etmektedir. Onlara göre, bunun yerine işbirlikçi normların, bireylerin, devletlerin ve bölgelerin birbiri ile çalışmayı öğreneceği barışçı bir küresel politığın gelişmesi programlanmalıdır. Realizmin yerine toplumcu söylemler ve fikirler öne çıkarılmalıdır. Post-modernlere göre, uluslararası ilişkilerin doğası; güvenlik hakkında düşünme ve konuşma yöntemimize göre değişebilir (George, 2004: 27).

Post-modern anlayışa göre bugün dünyada ne yeni bir dünya düzeni, ne de yeni bir dünya düzensizliği söz konusudur. Bunun yerine Avrupa'da bir güvenlik kuşağı, dışında ise tehlike ve kaos kuşağı bulunmaktadır. Post-modern düzenin tehditlere cevabı, işbirliği imparatorluğunun sınırlarını genişletmektir. Post-modern ağ ne kadar genişletilebilirse, komşulardan gelebilecek risk de o kadar azalacaktır ve aşırı silahlanmaya gerek kalmadan topluluğu savunacak daha fazla kaynak sağlanacaktır.

5. AVRUPA BİRLİĞİ VE DEMOKRASİYİ YAYMA

Demokrasi dalgalarının Avrupa’da 1989-1991 döneminden itibaren iki safhalı bir demokratikleşme süreci başlattığı söylenebilir. İlk safha olan 1989’dan 2004 yılına kadar olan dönemde AB üyelik adayı ülkeleri kendilerine verilen haritayı izleyerek gerçek birer demokrasi olma yolunda istenen (Kopenhag) kriterleri yerine getirdiler. 1993 yılında kabul edilen Kopenhag kriterleri içerisinde demokrasiye resmi dokümanlarda şu şekilde atıfta bulunmaktadır; “*Üyelik, aday ülkenin demokrasiyi garanti eden kurumsal istikrarı, hukuk düzenini, insan haklarını ve azınlıkların korunmasını sağlamış olmasını gerekli kılar.*” İkinci safhanın başlangıcını temsil eden 2004 yılında ise demokratik kurumları henüz adapte etmekte olan, rejimi ve hukuk düzeni sorunlu diğer Avrupa ülkeleri için yeni bir demokratikleşme süreci başlatıldı.

Avrupa Birliği’nin demokrasi yayma girişimleri içerisinde dört aktör öne çıkmaktadır: Komisyon, Parlamento, Konsey ve Dışişleri Bakanı. Komisyon, ekonomik ve teknik yardım vasıtalarını kullanarak demokrasi ve pazar ekonomisine geçiş ile ilgili kriterleri yaptırım olarak kullanmaktadır. Parlamento ise daha çok demokrasi ve insan hakları ile ilgili konularda bütçe üzerindeki gücünden istifade etmektedir. Demokrasi projeleri için EIDHR² inisiyatifi kapsamında özel bir bütçe bulunmaktadır (CEPS, 2005: 3). Konsey’in demokrasi geliştirme rolü dış ve güvenlik politikası uygulamalarından sorumlu Yüksek Temsilci (Javier Solana) tarafından güvenlik ve askeri konulardaki sorumlulukları kapsamında yerine getirilir. Komisyon’da görev yapan AB Dışişleri Bakanı ile birlikte Yüksek Temsilci, Komisyon ve Konsey’in girişimlerini entegre eden bir yapısal işbirliği oluşturmaktadırlar.

Demokrasi ve Avrupalılaştırma konseptleri, AB için birbirini tamamlayan kategoriler olarak görülmektedir. Avrupalılaştırma, demokrasiyi de kapsamakla birlikte daha geniş bir konsepttir. Avrupalılaştırma, modernizmin Avrupa ayağı olarak, modern Avrupa normları ve değerlerinin aşağıdaki üç dinamiğin etkileşimi içerisinde bir araya getirilmesi süreci olarak görülmektedir (Alexander, 2005: 35-36): (1) Demokrasi ve insan hakları için AB tarafından gerekli görülen normların yasal olarak geliştirilmesi,

² EIDHR: The European Initiative for Democracy and Human Rights.

(2) Artan entegrasyonun sonucu olarak girişimci ve bireylerin gerçek çıkarlarının adapte edilmesi, (3) Sosyal seviyede sübjektif değerlerin ve kimliklerin adapte edilmesi.

AB'nin demokrasi yayma rolü güvenlik rolüne benzer şekilde daha çok kendisine çevre ülkeleri hedef alan bir coğrafya içerisinde yürütülmektedir. Nitekim AB Yüksek Temsilcisi Solana, genişleyen AB'nin komşularını ve bu kapsamdaki işbirliğini; Akdeniz (Barselona Süreci), Balkanlar (İstikrar ve İşbirliği Süreci) ve RF, BDT ve diğer Avrupa ülkeleri (Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması) olarak sınıflandırmaktadır. Demokrasi alt yapısı bakımından hedef bölgeler üç ayrı kategoride değerlendirilmektedir: yeni AB üyesi ülkeler ve diğer aday ülkeler demokrasi kulübünün ciddi üyeleridir. İkinci grubu Sovyetler Birliği'nden ayrılmış ve sorunlu demokrasilere sahip ülkeler oluşturmaktadır. Üçüncü grupta ise Akdeniz ve Orta Asya coğrafyasında yer alan ve demokrasiden henüz çok uzak kabul edilen Arap ve Müslüman devletler yer almaktadır.

Demokrasi geliştirme projeleri strateji ve kurumsal vasıtalar bakımından ABD'ninkilerden farklılıklar taşımaktadır. Projelerin bir kısmı AB'nin genişleme stratejisi içerisinde, bir kısmı ise daha çok lider konumdaki ülkelerin kendine vazife edindiği bir dış politika stratejisi olarak ele alınmaktadır. Genişleme sürecini temel alanlar hedef ülkelerde demokrasinin geliştirilmesi için AB'nin cazibe merkezi olarak örnek alınmasını ve açık siyasi şartların öne sürülmesini vasıta olarak kullanmaktadır. Dış politika eksenli demokrasi zorlamaları ise AB'nin kurumsal ve tarihsel gelenekleri ile kısmen de olsa çatışan farklı ülkelerin öncelikleri ile karmaşık bir hal almaktadır.

AB'nin 'Avrupa İyi Komşuluk Politikası' oluşturmak yolunda attığı adımlar, tam üyelik ile AB'nin dış ilişkileri arasındaki mesafeyi azaltmak için bir araçtır (Derviş, 2004: 16). Demokratikleşmeyi birinci öncelik olarak belirleyen AB'nin resmi komşuluk politikası (ENP³), bunu bir dış politika olarak gören veya giriş süreci stratejisi olarak kabul eden çeşitli (daha çok Eski Sovyetler Birliği'ne komşu) ülkelere AB yumuşak gücü (sopa ve havuç) vasıtası ile istenen baskıların yapılabilmesi için çerçeve oluşturmaktadır. Söz konusu baskılar: uzun dönemdeki hedefi AB'ye üyelik olan Batı

³ ENP: European Neighborhood Policy.

Balkan ülkelerine İstikrar ve İşbirliği Anlaşması Süreci (SAP⁴), Akdeniz ülkelerine ise Akdeniz Diyalogu (EMP) ya da diğer adı ile Barselona Süreci yolu ile uygulanmaktadır.

Üyelik sürecinde SAP ve ENP politikaları için aynı kurumlar kullanılmasına rağmen aralarındaki fark AB değerleri, normları ve standartlarına uyum için uygulanan baskının yoğunluğu ve teşvik edici unsurları ile ilgilidir. Üyelik için tam uyum mecburidir. SAP ülkeleri için daha esnek ve zamana yayılmış bir süreç içerisinde tam uyum beklenir. ENP ülkeleri için ise uyum daha esnek veya seçici unsurlar içerir. SAP, üyelik sürecinin birinci türevi, ENP ise ikinci türevi olarak özetlenebilir. Her üç politikada bir yol haritasına bağlı olarak Komisyon tarafından görev tanımı ve izleme esasları belirlenen bir süreç dâhilinde uygulanır.

6. AB GÜVENLİK VE SAVUNMA POLİTİKASI

Avrupa Güvenlik Politikası, ‘sınırların korunmasına dayalı savunma’ anlayışını terk ederek ‘sınırların ötesindeki menfaatlerin korunması, olumsuz gelişmelere imkan vermeden yerinde çözümlenme’ ilkesine dayalı ‘stratejik güvenlik’ kavramına yönelmiştir. Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP: ESDP⁵) bugün için ne yeterli bir altyapıya, ne de uzun vadeli bir konsepte sahiptir (Pilegaard, 2004: 23). Bunun nedeni, AB ülkelerinin kısıtlı kaynaklarının ancak sınırlı bir uluslararası kuvvet projeksiyonuna imkân vermesi ve küresel bir gündem yerine bazı ülkelerin kısa vadeli öngörülerine dayanıyor olmasıdır (Schake, 2002: 11). AGSP’nin en büyük eksiği gerçek bir genel stratejik çerçevesinin olmamasıdır. Bunun temelinde üye ülkeler arasında eski kolektif savunma anlayışı (pasif reaksiyon) yerine kolektif güvenliğin (pro-aktif) esasını teşkil edecek güvenlik hedefleri konusunda politik konsensüse varma zorluğu yatmaktadır.

Önceki AB Yüksek Temsilcisi Javier Solana tarafından hazırlanan AB Taslak Strateji dokümanı tehdit temelli idi. Bu doküman ile AB, beş büyük tehlike belirlemiştir: uluslararası terörizm, kitle imha silahlarının yayılması, bölgesel çatışmalar, başarısız/kırılgan devletler ve organize suçlar (Schake, 2002: 15). Dokümanda ABD tanımlaması olan ‘serseri devletler’in yerine ‘kırılgan’ veya ‘başarısız olmakta olan

⁴ SAP: The Stabilization and Association Agreement Process

⁵ ESDP: European Security and Defense Policy.

lkeler’ ifadesi yer almakta ve ABD’nin aksine bu tür ülkeler için ‘rejim değişikliği’ yerine ‘iyi yönetimin geliştirilmesi’ önerilmektedir (Haine, 2004: 44). Yeni strateji dokümanı güvenlik politikası için Birliğe üç temel unsura dayanan bir anlayış ve kimlik önermektedir: (1) Avrupa etrafındaki güvenlik bölgesini genişleterek uluslararası sınırı kuvvetlendirmek; (2) Yukarıda sayılan tehditlere tedbir getirmek ve (3) İki yeni konsept; ‘nleyici angajman’ ve ‘etkili oktarafllık (effective multilateralism)’.

Önleyici angajman konsepti, birliğin istikrar ve ulus-inşası yaklaşımını ifade etmektedir (Haine, 2004: 45). Bu yaklaşım ABD’nin askeri güç kullanma metodundan farklı olarak birlik dışında kullanılacak 5.000 polis, sivil yönetim ve sivil koruma memurları ile hukukun üstünlüğünü sağlayacak adalet görevlilerinin kullanılmasını öngörmektedir. Bu yaklaşım öncelikle Moldova, Ukrayna ve Beyaz Rusya gibi komşu ülkeleri hedef almaktadır. AB Komisyonu (Eski) Başkanı Romano Prodi nleyici angajman stratejisini; Doğu Avrupa ve Akdeniz’deki komşu ülkelere topluluğun değerlerinin taşınması, açık pazarı ve sınırlarının genişlemesi, işbirliğini yayacak kurumların yerleştirilmesi ve böylece “dostlar zinciri (ring of friends)” (ağ) oluşturulması olarak açıklıyordu (Communication Commission, 2003). ABD ile kıyaslandığında AB stratejisinin istikrar operasyonlarının daha çok askeri olmayan yönlerine odaklanmış olduğu söylenebilir.

Yeni güvenlik ortamının gerektirdiği güvenlik stratejisi istikrarın korunmasını gerekli kılarken bunu sağlayacak tek vasıta yumuşak güç olamayabilir. Bu da AB içinde askeri alanda önemli bir değişimi ve hatta devrimi zorunlu kılmaktadır. Yakın gelecekte beklenen gelişmeler arasında ise AGSP uygulamalarına yardımcı olmak üzere AB Dışışleri Bakanı ve AB Dış Faaliyet Servisi kurulması, ortak güvenlik ve savunma konuları için nitelikli çoğunluk oy sisteminin genişletilmesi ve Petersberg görevlerinin daha da genişletilmesi bulunmaktadır (Taylor, 2006: 31-40). AB; henüz yeni güvenlik ortamına uygun bir savunma doktrini ve kendi değerleri ve çıkarlarına göre kendine bir dünya rolü belirlemiş olmamakla eleştirilmektedir.

7. AB VE SERT G

1998 yılında ABD, AGSP’nin AB liderliğindeki operasyonlarında NATO vasıtalarını kullanabilmesini  şarta bağlamıştı (Archick, Gallis: 2005: 14): (1) AGSP,

NATO'yu tamamlamalı, Avrupa ve Kuzey Amerikanın güvenliğini bölünmezliğini tehdit etmemeli, (2) NATO komuta yapıları veya ittifak kaynaklarında dublikasyona yol açmamalı, (3) AB üyesi olmayan Avrupalı NATO ülkelerine karşı ayırım yapmamalı. "Berlin Plus" Anlaşması ise AB'ye NATO kuvvet ve kabiliyetlerini harekât planlamasında kullanma imkânı verdi ve NATO bütün olarak angaje olmadığında AB liderliğindeki harekât için NATO vasıtalarının 'farz edilmiş kabulü' öngörüldü (NATO Communiqué; April 24, 1999).

Tablo 2: AB Muharebe Grupları

S.No.	Ülkeler
1.	Fransa
2.	İtalya
3.	İspanya
4.	İngiltere
5.	Fransa-Almanya-Belçika-Lüksemburg-İspanya
6.	Fransa-Belçika
7.	Almanya-Hollanda-Finlandiya
8.	Almanya-Avusturya-Çek Cumhuriyeti
9.	İtalya-Macaristan-Slovenya
10.	İtalya-İspanya-Yunanistan-Portekiz
11.	Polonya-Almanya-Slovakya-Letonya-Litvanya
12.	İsveç-Finlandiya-Norveç-İrlanda
13.	İngiltere-Hollanda

Kaynak: Claire Taylor: European Security and Defence Policy: Developments Since 2003, House of Commons, Research Paper 06/32, (London, 8 June 2006), p.83-84.

AB klasik anlamda bir sert güç olmak yerine daha çok yumuşak gücü ile uluslararası bir aktör olma niyetindedir. Bu yüzden askeri gücünün yanında jandarma ve polis gücüne de önem vermektedir. 2004 yılında Fransa, İspanya, İtalya, Portekiz ve Hollanda tarafından 800 kişilik bir Jandarma Gücü kurulmuş, 2006 yılında ise Jandarma Gücü (EUROGENDFOR) Karargâhı İtalya Vicenza'da açılmıştır. Sonuç itibarı ile AB'nin askeri alanda oynadığı üç ana rol vardır: bunlar 2003'de operasyonel hale gelen Acil Müdahale Gücü, Avrupa Muharebe Grupları ve Avrupa Jandarma Gücü'dür.

25 AB üyesi ülkenin 2004 yılı savunma harcamaları toplamı yaklaşık 335 milyar Euro civarındadır. Dünyanın en ikinci büyük savunma bütçesine sahip olmasına rağmen AB hala ABD'nin çok gerisindedir ve harcamaları gibi savunma kabiliyetleri de neredeyse ABD'nin yarısı kadardır (Keahone, 2004: 13). 2001 yılında ABD 60 milyar dolarlık yeni teçhizat alırken üç büyük AB üyesi ise yeni teçhizat için toplam 16 milyar dolar harcadılar. Ülkelerin GSMH'dan savunmaya ayırdıkları pay yüzde olarak (yaklaşık) Almanya 1, İngiltere ve Fransa 2.5, İtalya 2, Hollanda 1.6, İspanya 1.2 şeklindedir (Keahone, 2004: 114).

AB içindeki pek çok ülkenin askeri gücü modası geçmiş ve yeni güvenlik ortamının gerektirdiği görevlere uygun olmayan teçhizatla donatılmıştır (Pilegaard, 2004: 29). Polonya ciddi modernizasyon faaliyetlerine ve Irak tecrübesine rağmen etkili bir çokuluslu harekât kabiliyeti için büyük yatırımlara ihtiyaç duymaktadır. Macaristan ve Slovakya ise büyük bir ordu için masraf yapmaktansa teritoryal savunmaya odaklanmaktadır. Hala zorunlu asker uygulaması yapan pek çok ülkenin kuvvetleri ise kolektif savunma veya zorlu barışı koruma görevlerine uygun değildir. Soğuk Savaş dönemi teşkilat ve anlayışına uygun orduların AB'nin etkili müdahale kabiliyetine çok kısıtlı katkı sağlayabileceği değerlendirilmektedir.

Avrupa ile ABD arasındaki kabiliyet katkı oranını birbirine yaklaştırmak için referans teşkil eden Prag Kabiliyet Yükümlülük Dokümanı ve NATO Müdahale Kuvveti için öngörülen kuvvet projeksiyonuna NATO üyesi Avrupalı ülkelerin katkısı hala arzu edilenin çok gerisindedir. Avrupalı ortakların pek çoğu ABD için altyapı ve gelişmişlik düzeyi olarak değerli birer stratejik ortak değildir. AB içinde sadece İngiltere, Fransa, İrlanda, İspanya ve Hollanda profesyonel orduya sahiptir. Yeni AB üyesi ülkelerin yüksek yoğunluklu bir çatışma için kabiliyetleri çok sınırlıdır.

Avrupa'nın eksik kabiliyetleri içinde en çok dikkati çekenler şu şekilde sıralanabilir (General Affairs and External Relations Council, 2003): stratejik kuvvet intikali, hassas güdümlü mühimmat, komuta ve kontrol sistemleri, istihbarat, havadan yakıt ikmali, düşman hava savunma sistemlerinin baskı altına alınması. Başka bir kaynak ise bu eksiklere şunları da eklemektedir; hava-yer gözetleme, her hava şartında stratejik harekât alanı gözetleme kabiliyetleri, muharip arama ve kurtarma, elektronik

istihbarat ve tam isabet güdümlü mühimmat (Haine, 2004: 52). Ciddi bütçe açıkları devam ederken AB savunma yapısı nicelikten niteliğe ciddi bir değişim geçirmek zorundadır.

AB savunma kabiliyetlerinin geliştirilmesinde önceliği gönüllü sisteminden profesyonel orduya geçiş çalışmaları almıştır. Bunu halen sadece İsveç, İngiltere ve kısmen Fransa tarafından kullanılan ağ merkezli savaş (network-centric warfare) sisteminin adapte edilmesi projesi izlemektedir (Haine, 2004: 51). Modernizasyon projeleri içinde savunma bütçesinde önemli bir pay isteyen etkili bir C4ISR⁶ kabiliyeti en öncelikli ihtiyaç olarak ortaya çıkmaktadır. Öte yandan gelecekte kurulması öngörülen ESA ile araştırma ve geliştirme faaliyetleri için önemli miktarda fon tahsisi gerekmektedir.

AB içinde sadece İngiltere, Özel Askeri Şirketlerin (ÖAŞ) geniş bir biçimde kullanılmasını desteklemektedir. İngiliz ÖAŞ.lerinin savaş öncesi 320 milyon dolar olan gelirleri 2004 yılında 1.6 milyar dolara ulaştı. Şubat 2002’de yayımlanan Yeşil Kâğıt ile İngiltere, özel askeri şirketlerin BM’nin istediği büyük çaplı görevleri yerine getirebileceğine vurgu yaparak bu tür şirketler ile ilgili düzenlemelere yer vermektedir. Fransa, Nisan 2003’de çıkardığı bir kanunla bu tür şirketlerin muharip görevlerde yer almasını yasakladı. AB üyesi ülkelerden İtalya, Belçika ve Kıbrıs Rum Yönetimi, şirketleri değil ama bireylerinin bu tür şirketlerde yer almasını engelleyen BM Konvansiyonu’nu imzaladılar.

8. AB’NİN YUMUŞAK GÜÇ KURGUSU VE KIRILGAN DEVLETLER

AB’nin genişlemeden sorumlu önceki temsilcisi Olli Rhein’e göre AB, ‘sömürgeci’ veya ‘emperyalist’ değil ‘sivil güç’tür. AB, çevresini kendi çıkarlarına uyacak biçimde şekillendirmeye çalışır. Rhein, Avrupalıların sorunlarını çözmeye biçimlerini anlatmaya uygun benzetmenin çekiç (ABD’nin sert gücü) değil tornavida olduğunu söylemektedir. Rhein AB’nin elinde çok sayıda tornavida olduğunu söylemekte ve bunları şu şekilde sıralamaktadır (Rhein, 2007: 178-183): *(1) Para, AB ortak kalkınma programları ve yardımları ile dünyanın en fazla kalkınma yardımında*

⁶ C4ISR: Command, Control, Communications, Computer, Intelligence, Surveillance and Reconnaissance. (Komuta, Kontrol, Askeri İletişim (Muhabere), Bilgisayar, İstihbarat, Gözetleme, Keşif.)

bulunan kurumudur. (2) Ticaret politikası, dünya nüfusunun %7'sini oluşturan AB ülkeleri dünya ticaretinin beşte birinden fazlasını yapmaktadır. (3) Diplomasi, ODGP ile birlikte Yüksek Temsilci'nin atanması AB'nin dış politika ve güvenlik politikalarına kurumsal bir ivme kazandırmıştır. (4) AB askeri güç kapasitesini geliştirmektedir. (5) Sivil görevler kapsamında hukukun üstünlüğünü sağlamak amacı ile insan hakları ve seçimlere önem vermekte, izleme ve eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadır. (6) AB'nin adaleti, özgürlüğü ve güvenliği temin kabiliyeti; kimlik kartlarından istihbarat servisleri arasında güçlendirilmiş işbirliğine kadar çeşitli politikaları kapsamaktadır.

Bush dönemi politikalarının dünya çapında Amerika'ya karşı yarattığı nefret ve güvenlik önlemlerinin yabancıların bu ülkede okuyup çalışmasını güçleştirilmesi nedeni ile Avrupa'nın 'yumuşak güç' alanında ABD'den avantajlı konuma geçtiği iddia edilmektedir. Üstelik 'rejim değişikliği'nin yol ve yöntemi hakkında da bu avantaj AB'dedir. Çünkü AB'ye girmek isteyen ülkeler; ekonomik, sosyal, hukuki ve siyasi sistemlerinde derin değişiklikler yapmaya gönüllü olmaktadır. Gerçekten de, üyelik sürecinde AB, aday devletlerin içişlerine derinden müdahale etmekte ama bu müdahale, o ülkelerin hükümetlerinin onayıyla olmaktadır. ABD ile AB'nin yaptığı iş özünde aynı olmakla beraber; ABD kendine has bir özensizlik içinde açıkça meydan okurken, Avrupa Birliği'nin yöntemi, Avrupa burjuvazisinin yüzlerce yıllık deneyimine dayanan 'örtülü' bir yöntemdir (Garton, 2006).

9. AB YUMUŞAK GÜÇ UYGULAMALARI

9.1. AB ve Demokrasi Geliştirme

Demokrasi geliştirme tüm AB politikalarının en geniş konsepti ve temel müdahale yöntemidir. AB doğrudan demokrasi inşası faaliyetlerine girişmektedir (Chalmers, 2005). Bunun en görünen yüzü ise çeşitli ülkelerdeki seçimlere destek olunması ve izlenmesidir. Ancak 1990'ların sonuna doğru AB'nin diğer ülkelerde demokrasi geliştirme vasıtaları geliştirilmiştir. AB, seçilen ülkelerin demokratik reformlar yapması için ortaklık, ikna ve yerel sahiplenme yöntemlerinden birini kullanmaktadır. AB, politik yardım programları hukuk reformu ile ilişkilendirilir.

EIDHR (Avrupa İnsan Hakları İnisiyatifi⁷) kapsamındaki hukuk, insan hakları ve demokrasi reformları ESDP'nin güvenlik reformları ile birleştirilmektedir. Sivil toplum örgütleri ve bağımsız medyanın desteklenmesi için hemen her mali kaynak kullanılmaktadır.

Avrupa Güvenlik Stratejisi (ESS⁸), 'devlet başarısızlığı'nı beş temel tehditten biri saymakta ve bu tür potansiyele sahip devletlere 'kırılgan devlet' adı vermektedir. Bu tehditlere karşılık olarak ESS şu şekilde ifade edilmektedir; "*diplomatik, politik ve askeri vasıtaların tamamının uyumlu ve etkili bir şekilde kullanılması*". Kırılgan devlet, halkının çoğunluğu için güvenlik, yönetim ve kamu hizmetleri gibi temel fonksiyonlarını yerine getiremeyen devlet olarak, tanımlanmaktadır. Milenyum Kalkınma Hedefleri (MDGs)'ni başaramayacağı düşünülen 59 ülke küresel barış ve güvenlik için bir engel olarak görülmektedir (UNDP, 2003: DFID, 2004). AB'ye göre kırılgan devletler 'iyi yönetilen devletler'e dönüştürülecektir (DFID, 2005).

AB, kırılgan devletlerde demokratikleştirme ve stratejik barış yapma görevleri arasında tercih yapacaktır. ESS, 'iyi yönetilen devletler'in çatışma ve istikrarsızlıkları önlemedeki gerekliliğine dikkat çekmekte ve onların temsil kabiliyetine dayalı, kabullenilmiş ve açık siyasi, adalet ve güvenlik yapı ve süreçlerine sahip olduğunu ifade etmektedir. İyi yönetilen devlet, uluslararası ortak yatırım ve işbirliği de dâhil kaynaklarını iyi yönetebilen devlettir.

AB'nin kırılgan ülkelerde demokrasi inşası Bosna, Kosova, Cezayir ve Gazze, Nijerya, Uganda, Sierra Leone, Nepal, Afganistan ve Gürcistan gibi ülkelerde test edilmiştir. 2004 yılında EIHDR sadece kırılgan devletler için 124 milyon Avro bütçe almıştır. EIHDR programı 2002-2004 döneminde 29 olan kırılgan ülke miktarını daha sonra 32'ye çıkarmıştır. Bu ülkeler arasında Endonezya, Kamboçya, Meksika, Bosna, **Türkiye**, Rusya, Cezayir, Sudan, Kongo, Kolombiya gibi ülkeler bulunmaktadır (Saferworld-International Alert, 2005: 36). 2005-2006'da ise listedeki dönüştürülecek, kırılgan ülke sayısı 68'e ulaşmış olup, çoğu Orta Doğu ve Orta Asya ülkesidir.

9.2. AB ve Ekonomik Müdahale

⁷ EIHDR: European Initiative on Democracy and Human Rights.

⁸ ESS: European Security Strategy.

Kırılgan ülkelere müdahalenin ekonomik boyutu, kalkınma konseptinin uygulanmasıdır. ECHO⁹, insani yardım ve fon desteği kapsamlı politikaların uygulanmasında önemli bir organdır ve AB dış politikasından bir ölçüde bağımsız tutulmaktadır. ECHO alan temsilcilerinin değerlendirmeleri AB ülke delegasyonları ile koordineli olarak hazırlanmaktadır. Kırılgan bir ülkenin AB tarafından düzenlenmesi için ortalama maliyeti 100 milyar dolardır. AB kalkınma yardımı bu tür ülkelerin zayıf yönetim, doğal kaynakların yanlış yönetimi, hizmetlerde eşitsizlik ve etkisiz güvenlik sektörü gibi yapısal problemlerinin çözümünü hedeflemektedir. Ekonomi projelerinin AB içindeki adresleri kalkınma, dış ilişkiler ve ticaret (Director of General Development, Director of General External Relations, Director of General Trade) direktör yardımcılarıdır. Kalkınma projelerinin geliştirilmesinde ODA¹⁰ gibi NGO'lar kullanılmaktadır.

Ekonomi stratejisinin temelini de iyi performans karşılığı kalkınma yardımı oluşturmaktadır. Temel prensipler için OECD'nin kırılgan ülkelere uyguladığı ilkelerden istifade edilmektedir (OECD Principles, 2005). Yardımların verilmesinde ülke strateji kâğıdındaki kontrol listelerinden ve analizlerden istifade edilmektedir. Dünya Bankası yardım edecek ülkeler ile ilgili düzenlemeleri yerine getirmekte ise de verici ülke olmadığında EDF¹¹ fonundan istifade edilmektedir. AB ticari anlaşmalar ile de ülkelerin kalkınmasına yardımcı olma yanında elmas ve kereste gibi kaynaklarının kullanılmasına (!) yardımcı olmaktadır.

9.3. AB ve Siyasi Müdahale

Ülkelerle siyasi diyalogun sürdürülerek krizlerin kontrol altında tutulması öncelikli stratejidir. Müdahale edilecek ülkeler ile AB'nin başat ülkelerinin sömürgecilik döneminden kalma bağlarının olması yanında bu ülkelerin BM, Dünya Bankası ve IMF üyesi olması ve yeni AB üyesi ülkelerin komşuluk ilişkileri işleri daha da kolaylaştırmaktadır (Saferworld-International Alert, 2005: 22). AB'nin siyasi nüfuz vasıtalarının başında AB Özel Temsilcileri (EUSRs), özel haberciler, üçlü misyonlar, bakanlık toplantıları gelmektedir. Siyasi mesajlar gayri resmi olarak veya

⁹ ECHO: Directorate General for Humanitarian Aid.

¹⁰ ODA: (İngiliz) Overseas Development Agency.

¹¹ EDF: European Development Fund.

deklarasyonlar, müşterek faaliyet ve ortak pozisyon başlığı ile yayınlanmaktadır. Yöntem, hedef ülkenin durumuna, AB'nin çıkarlarına ve siyasi nüfuz için mevcut çerçeve yapılara göre değişmektedir. Örneğin AB-Afrika Zirvesi veya AB-Rusya Zirvesi gibi üçüncü taraflar ile de bakanlık seviyesinde diyalog yolu seçilebilir. AB'nin 120 ülkede bulunan delegasyonu metot seçimlerini kolaylaştırır.

Tablo 3: AB Mekanizmaları

Mekanizmalar	Süreçler	Vasıtalar
Politik; CFSP	* Siyasi Diyalog * Müşterek Faaliyetler * Ortak Pozisyonlar * Havuç-Sopa	* Özel Temsilciler * Özel Haberciler * Deklarasyonlar * Troyka Görevleri
Kriz Yönetimi; ESDP, ESS	* Sivillerin korunması * Önleyici strateji * Petersberg görevleri * İnsani Yardım * Güvenlik reformu	* RRF * AB Polisi * ECHO * EUMS * Sivil-Asker Planlama Hücresi
Demokratikleştirme; EIHDR, RRM	* İyi yönetim * Hukukun Üstünlüğü * Sivil toplum desteği * Medya desteği * NGO desteği * İnsan hakları	* Delegasyonlar * Sivil Toplum Koordinatörü * Alan temsilcileri ağı * NGO'lar * Sivil toplum * Medya
Kalkınma; OECD Prensipleri, Ülke Stratejileri	* Bölgesel İşb. Anl. (PHARE, TACIS, MEDA, ALA vb.) * Kalkınma yardımı * Ekonomik Ortaklık Anlaşması * Ticari Anlaşmalar	* DG'ler (Dev, Relex, Trade) * EDF * IMF, * Dünya Bankası * BM Kalkınma Fonu * ODA

AB'nin müdahaleleri genellikle 'havuç ve sopa' stratejisini öngördüğünden siyasi ve ekonomik vasıtaların karışımı ile uygulanır. Eğer havuçlar işe yaramaz ise AB'nin demokratik ve insani yüzü bir anda değişerek ekonomik yardımların iptali, siyasi izolasyon gibi yumuşak yaptırımlardan askeri müdahaleye kadar varan zorlayıcı yöntemler devreye girer. Havuçlar ise Avrupa Ortaklığı veya Cotonou gibi anlaşmalar kullanılarak ülkelerin iyi yönetim ve insan hakları adı altındaki AB isteklerini kabul etmesi ve bunun karşılığında AB'nin yardım ve ticaretinin artmasıdır. Ancak AB istekleri yap-kurtul cinsinden olmayıp sürekli iyileştirmeyi gerektirdiğinden ve üye ülkelerin müştereken anlaştığı ekonomik, sosyal ve siyasi performans kriterlerine dayandığından AB ortağı olarak kabul edilmek zor iştir.

AB, bölgesel özel temsilciler atayarak siyasi diyalog için zemin oluşturulması yanında bölgesel çerçeve anlaşmalarının diğer aktörlerle birlikte uygulanmasını

kolaylaştırmaktadır. Bu kapsamda devlet dışı aktörlerin bölgeye ve kırılgan ülkelere nüfuz etmesi için alternatif giriş noktaları seçilmektedir. EIHDR ve Hızlı Reaksiyon Mekanizması (RRM¹²) AB hükümetlerinden onay almadan yeni sivil toplum, demokrasi, insan hakları ve çatışmayı önleme projelerine fon sağlamaktadır. AB, bir yandan da sivil toplum, yerel iş çevreleri, çokuluslu iş dünyası ve parlamentoları geniş bir siyasi çerçevede bir araya getirmektedir.

Dikkat edilmesi gerekli bir aktör de AB Delegasyonları içindeki Sivil Toplum Koordinatörleri (SCOs¹³)'dir. AB, Sivil Toplum Koordinatörü faaliyetlerini ve atölye çalışmalarını destekleyerek veya NGO ve iş dünyasına kaynak sağlayarak yerel sivil toplum ve iş dünyası arasında kurulan ağları geliştirir. AB ile ilgili ülke arasındaki tüm bilgiler SCO ile paylaşılır ve bilgi akışına göre stratejiler gözden geçirilir. AB Komisyonu Ülke Strateji Kâğıdı ve diğer analizler Politika Planlama ve Erken İkaz Ünitesi (PPEWU¹⁴) ile tartışılır. .

9.4. AB ve Kriz Yönetimi

Kurulan istişare sistemi sürecinde özel temsilciler ve raporların neden olabileceği AB ile ilişkilerde her an bir donma veya duraklama söz konusudur. AB Konseyi için erken ikaz amaçlı bir izleme listesi de hazırlanmıştır. Her altı ayda bir sadece Konsey'e sunulan 'Özel' gizlilik dereceli dokümanlar ile durum gözden geçirilir. AB Komisyonu Ülke Çatışma Değerlendirmeleri (CCAs¹⁵) ise açık ve detaylı dokümanlar olarak AB ortak üyelerinin çoğunu ve delegasyonlarını bilgilendirir. Bu tür dokümanlar her beş yılda bir revize edilir. CCA uzun dönemli analitik gözden geçirmeler, izleme listesine uygun olarak kısa dönemli kriz yönetim perspektifleri hazırlar. CCA, Konsey'in yıllık ülke izleme listesi ile ilişkilendirilir ve gerek AB Görev Başkanları gerek ülkelerdeki görevli saha aktörleri ve gerekse diğer uluslararası kuruluşlar için ilgili ülke hakkında bir izleme ve haber toplama planı oluşturur.

Ülke izleme listelerindeki emareler (indicators) 6-12 ve 6-36 aylık periyotlara ayrılır. İzleme Listesi'nin bilgi kaynakları arasında Siyasi Ünite (siyasi istihbarat),

¹² RRM: Rapid Reaction Mechanism.

¹³ SCOs: Civil Society Co-ordinators in EU Delegations.

¹⁴ PPEWU: the Policy Planning and Early Warning Unit (PPEWU) for Council

¹⁵ CCAs: Commission's Country Conflict Assessments.

EUMS (askeri istihbarat), CIVCOM (sivil toplum istihbaratı) ve CPU (DG Dev, ECHO ve DG Relex masalarından alınan ekonomik ve insani istihbarat) bulunmaktadır. 2004 yılında başlatılan Götterborg Yükümlülükleri inisiyatifi ile önleyici stratejiler ile izleme listeleri ilişkilendirilerek erken ikazın erken eyleme dönüştürülmesi hedeflendi (Secretary General/High Representative, 2006). Bu amaçla oluşturulan Konsey Bölgesel Çalışma Grupları, Komisyon'dan aldığı bilgiler ile AB politika vasıtalarının (diplomatik, ekonomik, ticaret) en iyi nasıl kullanılacağını değerlendirmektedir. Halen sekiz ülke ile ilgili çalışma grubu bulunmakta ve bunlardan ikisi ertelenmiş konumdadır.

Bir ülkeye askeri müdahale zamanının gelmesi demek ESDP ile AB stratejisinin kırılğan ülkeye uygulanması için AB kriz yönetim sisteminin devreye girmesi demektir. Bunun için önce 'gerçeği tespit-bulma ve izleme görevleri (fact-finding and monitoring missions)' düzenlenir. Kriz gene ülkenin kendi halkı vasıtası ile çözüleceğinden irtibat ofisleri oluşturulur. CIVCOM¹⁶, NGO uzmanları ile toplanırken sivil toplum örgütlerinin katkısı ile uygulanacak senaryolar da görüşülür. Askeri ve sivil aktörlerin koordineli ve çok fonksiyonlu paketler dâhilinde kullanılması için müşterek stratejik planlama ve görevlerin tespiti, Sivil-Askeri Planlama Hücresi (CMPC¹⁷) tarafından disiplinler arası uzmanlar bir araya getirilerek yerine getirilir. AB müdahalesinin bir boyutu da hedef ülkede güvenlik sektörü reformuna (SSR¹⁸) başlanmasıdır. Bu reform; silahsızlanma, askeri faaliyetlerin durulması, yeniden entegrasyon (DDR) ve küçük silah inisiyatifi kapsamaktadır.

10. AB DIŞ POLİTİKA YAPILANMASINDA SON DEĞİŞİKLİKLER

AB'nin ortak dış eylem politikasını koordine etmek üzere Brüksel'de kurduğu Avrupa Dış Eylem Hizmet Teşkilatı'nı (EEAS)¹⁹ 1 Ocak 2011'de faaliyete geçti. EEAS'ın kurulması 2009 Lizbon Anlaşması çerçevesinde AB'yi sadece ekonomik değil, diplomatik olarak da etkin bir güç haline getirmek olarak ifade edilmektedir. EEAS'ın başkanı yani yeni dış politika başkanı olan Barones Ashton'ın resmi unvanı

¹⁶ CIVCOM: The Committee for the Civilian Aspects of Crisis Management.

¹⁷ CMPC: Civil-Military Planning Cell.

¹⁸ SSR: Security Sector Reform.

¹⁹ EEAS: European External Action Service EEAS.

Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi oldu (EU External Action Service, 2010). Ashton, aynı zamanda AB'nin icra kolu olan Komisyon'un başkan yardımcısıdır. EEAS'ın yaklaşık 5.400 personel kadrosu vardır. EEAS politikası Fransız diplomat ve EEAS genel sekreteri Pierre Vimont tarafından yönetilmektedir. Bu teşkilat AB'nin diğer ülkelerdeki 136 delegasyonunu bünyesinde toplamaktadır. Teşkilat, güvenlik ve savunma politikası kriz yönetim yapıları ile geleneksel diplomasi, kalkınma için danışmanlık ve finansal yardım yapılarını bir araya getirmektedir. Teşkilat bünyesinde Avrupa Komisyonu, Avrupa Konseyi ve 27 üye ülkeden diplomatlar yer almaktadır (EU CSDP, 2010/2011).

EEAS ile ortak bir diplomatik kültür yaratarak, Avrupa Komisyonu'nun dış ilişkiler alanında faaliyetlerini yürütmek ve AB'nin dış ilişkilerinde uyum sağlamak amaçlanmaktadır. Bütçesi Avrupa Komisyonu tarafından idare edilen EEAS'ın faaliyetleri, Avrupa Parlamentosu denetimine tabidir. Bu kapsamda, AB'nin Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikasından Sorumlu Yüksek Temsilcisi Catherine Ashton, Avrupa komşuluk ve ortaklık enstrümanı da dâhil ana AB fonlarının siyasi koordinasyonundan sorumludur. EEAS'ın Başkanı olan Ashton, AB Parlamentosu ve AB Konseyi'ne karşı sorumludur. Öte yandan AB, sahadaki güvenlik etkinliğini artırmak için AB Güvenlik Sektörü Reformu (SSR²⁰) adı ile bir kapasite havuzu kurdu. AB, son yıllarda Batı Balkanlardan Kongo'ya sözde güvenlik alanında bu ülkeleri desteklemek için çeşitli vasıtalar geliştirdi.

CSDP kapsamında SSR görevleri olarak 2010 yılında Kongo'da polis ve savunma reformu ve Guyana'da güvenlik ve yargı reformu uygulandı. Bu reformlar sivil kontrol, demokratik normlar, iyi yönetim, şeffaflık, hukukun üstünlüğü, konulara bütünsel yaklaşım gibi kılıflar altında gönderilen uzmanlar vasıtası ile yapılmaktadır. SSR uzman havuzu 2008'de Fransa tarafından getirilmişti. Havuzda bulunan 104 uzman, siyasi ve stratejik analiz, savunma, istihbarat, adalet/hapishane, polis, sınır/gümrük, kamu finansı ve sivil toplum gibi konularda SSR desteği sağlamaktadır. Timler halinde görevlendirilen bu SSR uzmanları BM, AGİT ve Afrika Birliği yapıları altında da kullanılmaya çalışılmaktadır. Gerçek işleri gittikleri ülkede AB çıkarları çerçevesinde ülke inşası olan bu uzmanlar daha sonraki politikaları geliştirmek için bir

²⁰ EU Security Sector Reform.

araya gelmekte, atölye çalışmaları ile tecrübelerini birbirlerine aktarmaktadırlar. EEAS'ın kurulması ile bu havuz, Kriz Yönetimi Planlama Direktörlüğü'nden (CMPD²¹) EEAS'ın bünyesine katıldı.

11. AB ÜYESİ ÜLKE NASIL GÜÇLÜ OLABİLİR?

AB içerisinde güçlü konumda olmak ve ulusal çıkarların korunması ancak bazı ekonomik, sosyal ve politik egemenlik unsurlarının elde bulundurulmasına bağlıdır. Bunun için özellikle ekonomik vasıtalara dayanan uygun bir strateji gereklidir. Halbuki AB'nin yeni üyeleri katılım sürecinde farklı stratejiler izlemiş olsalar da çoğu ekonominin tamamını liberal hale getirirken şok terapiler uygulamışlar ve en iyi ekonomik birimlerini (blue chips) ve hatta doğal kaynaklarını AB'nin hakim ülkelerine ve daha az oranda ABD'ye satmak zorunda kalmışlardır (Stiblar, 2005: 4). Reformcu, liberal veya değişimci olmasına bakılmaksızın yeni üyelerin yöneticileri ekonomik vasıtalarını ellerinde tutamamışlar ve büyüyen AB'nin alt tabakasına doğru yol almışlardır.

AB üyelerinin eşitliği ve tek tek ulusal çıkarlarının korunması ancak merkezde bulunan eskiler ile yeni üyelerin aynı standartlara kavuşması ve merkez kuşağa yaklaşmaları ile mümkündür. Her ülkenin kendi ekonomik ve sosyal gelişimini sağlayacak bir strateji ve bu stratejiyi uygulamaya yarayacak vasıtalara ihtiyacı vardır. Bununla beraber makro vasıtaların çoğu Brüksel ve Frankfurt'ta, mikro vasıtalar ise ülkelerin kendi içinde tutabildiği vasıtalarlardır. Bütün ülkelerin Londra, Berlin, Viyana veya Roma gibi merkezleri olmamakla beraber pek çok mikro ulusal çıkar için bu merkezlere yakın olmak zorundadırlar. Aynı durum ülke içi ve ülkeler arası çıkarların söz konusu olduğu makro ulusal çıkarlar için de söz konusudur. AB'nin yapısal fonlarının sınırlı olması ve verilmesindeki özel koşullar nedeni ile ülkelerin gelişimini sağlamak için yeterli bir vasıta değildir. Fonların verilmesinde alıcı ülkenin çıkarları değil Brüksel'in planlaması esastır. Küçük ülkelerin AB içinde etkin konuma gelebilmesi ancak kendi şirketlerini yönetebilmeleri ve uluslararası alanda karar verici konumlarının etkinliği, diğer yandan bazı AB kurumlarını kendi ülkelerinde konuşlanması ile mümkün olabilir (Stiblar, 2005: 22-23).

²¹ Crisis Management and Planning Directorate.

Ülkenin iç kuvvetleri ülke dışında da etkin olacak güce sahip olmalıdır. Ülkenin karar vericileri, kurumsal yetkilileri ve özel yapısı (şirketler, bankalar vb.) ülkenin kendi stratejileri ve hedefleri konusunda işbirliği yapmalıdır. Bu stratejiler küreselleşme ve bölgeselleşme süreci içerisinde ülkeyi merkez ülkeler konumuna taşınmalı ve kendi vatandaşlarının diğer üye ülke vatandaşları ile eşit refah ve haklara sahip olmasını hedeflemelidir. Bunu sağlamanın en temel vasıtası ise daha AB'ye katılım safhasında yapılacak müzakerelerde BM içerisinde veya küresel/bölgesel girişimler için bazı egemenlik haklarının korunmasıdır. Böyle bir stratejik imkân ülkenin faaliyetleri, kararları, beyanatları ve reaksiyonları ile ilgili önemli bir vasıta yelpazesi sağlayacak ve kendi vatandaşlarına da imkânlar sunarken körü körüne AB merkezine bağımlılığı önleyecektir.

Özetle söylemek gerekirse, Brüksel ve Frankfurt'tan dayatılan makro politikalara teslim olmamak içeride kuvvetli mikro vasıtalarla sahip olmayı gerektirmektedir. Bu ise ancak güçlü bir finansal sektör, daimi vatandaşların mülkiyet haklarının korunması ve ulusal çıkarların sağlanmasında hükümet ve diğer içyapılar arasında sıkı bir işbirliği ile mümkündür. Ekonomik kaynaklar dışında korunması gereken ekoloji, sağlık ve sosyal koruma, bilginin dağıtımı, eğitim ve teknoloji alanında ilerleme, sanat ve kültürün gelişimi, dil'in korunması, ulusal mirasın muhafazası gibi ulusal çıkarlar için uygun bir strateji geliştirilmelidir.

12. SONUÇ

Post-modern düzen, otoriter ve ulusalcı yaklaşımları reddeden, buna karşılık bireyci ve tüm insanların mümkün olduğu kadar bir arada refahı ve gelişimini öngören bir ideal dünya düzeni öngörmektedir. Ancak bunun ne AB içinde başat rolüne soyunan ülkeleri, ne de başta ABD olmak üzere dünyanın geri kalanındaki ülkeleri kendi ulusal çıkarlarının peşinde koşturmak ve kendi uluslarının önceliklerini gözetmekten ve bu kapsamda gerekirse güç kullanmaktan alıkoymayacağı ortadadır. Sistemin temeli; küçük devletlerin bir arada tutulması ve yönlendirilmesi için sözde post-modern birer kavram gibi sunulan karşılıklı bağımlılık ve paylaşım anlayışı içerisinde ülkelerin içyapılarının geçirgen hale getirilmesi, diğer yandan bu ülkelerin dış politikaları uluslararası organizasyonlar vasıtası ile ipoteğe alınarak ağın tamamlanmasıdır.

Güç artık bir seçenek olmadığından, bir tür hukuk, pazarlık ve hakemlik karışımı gereklidir. Ancak AB henüz, Avrupa çıkarının değil, ulusal çıkarların daha etkin biçimde peşine düşen bir örgüt konumundadır. Avrupa Birliği'ni politika ve güvenlik konularında bir blok olarak görmek mümkün değildir. Burada ayrışımı sağlayan tek tek ulusların çıkarlarıdır. AB anlayışı içerisinde ulusal çıkarlar tanımlanırken milliyetçiliğin nasıl reddedileceği olgusu cevabı hala araştırılan bir sorudur. Sonuç olarak, üye ülkeler ya kendi yarattıkları güç ve cazibe ile birlik içinde bir refah ve gelişme merkezi olarak kimlik ve egemenliklerini bir ölçüde koruyacaklar ya da diğerlerinin yarattığı cazibe tuzakı içinde devletler üstü yönetime teslim olup, zamanla kimliklerini ve egemenliklerini kaybedeceklerdir.

Kaynaklar

1999 NATO Summit in Washington, D.C., Article 10, (April 24, 1999).
<http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-064e.htm>. (Ulaşım: 22 Kasım 2011).

Alexander, Douglas: Europe in Global Age, Foreign Policy Centre, (London, Oct 2005).

Archick, Kristin - Gallis Paul: NATO and the European Union, CRS Report for Congress, (May 12, 2005).

Ash, Timothy Garton: Regime Change by European Method, New York Times, (17 Sep, 2006).

Barnett, Thomas P.M.: Pentagon'un Yeni Haritası, 21. Yüzyılda Savaş ve Barış, Çev. Cem Küçük, 1001 Kitap Yayınları, (İstanbul, 2005).

BBC News: EU External Action Service, (7 December 2010).

Centre For European Policy Studies: The Reluctant Debutante, The European Union as Promoter of Democracy in its Neighbourhood, (Brusselles, July 2005).

Chalmers, Malcolm: Rescuing the State: Europe's Next Challenge, British Council, European Commission, Foreign Policy Centre, (2005).

Commission Communication of March 2003: Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours.

General Affairs and External Relations: Conclusions from the EU's, (May 19-20, 2003).

Derviş, Kemal, Gros Daniel vd.: Çağdaş EU Türkiye'nin Avrupa Dönüşümü, Çev. Entra Dil Hizmetleri, Doğan Kitap, (İstanbul, 2004).

- External Action Service BBC News, (7 December 2010).
- DFID: Why We Need to Work More Effectively in Fragile States, (January 2005), <http://www.dfid.gov.uk/pubs/files/fragilestatespaper.pdf>
- EU Common Security and Defence Policy, CSDP: Newsletter Issue 11, Winter 2010/2011.
- Falk, Richard. Dünya Düzeni Nereye: Amerikan Emperyal Jeopolitikası, Metis Yayınları, (2005, İstanbul).
- George, Jim: Discourse of Global Politics: A Critical (Re) Introduction to International Relations, Boulder, (1994).
- Haine, Jean-Yves: Union Inaugural Address, Edit. Jess Pilegaard: The Politics of European Security, Danish Institute For International Studies, (Copenh, 2004).
- Inozemtsev, Vladislav: “Two Faces of Globalization: Europeanization vs Americanization”, Russia in Global Affairs, Vol.4, No.1, (January-March 2006).
- Keohane, Daniel: ESDP and Military Reforms, Edit. Jess PILEGARD, Danish Institute For International Studies, (Copenhagen, 2004).
- Naisbitt, John: Megatrendler Asya, Altın Kitaplar, Çev. U. KAPLAN, (İstanbul, 1997).
- Pilegaard, Jess: The ESDP and the Development of a Security Strategy for Europe, Edit. Jess Pilegaard, Danish Institute For International Studies, (Copenhagen, 2004).
- Rein, Olli: Avrupa'nın Gelecek Sınırları, Çev. O. ŞEN, H.KAYA, 1001 Kitap Yayınları, (İstanbul, Haziran 2007).
- Saferworld-International Alert: Developing an EU Strategy to Address Fragile States: Priorities for the UK Presidency of the EU in 2005, (June 2005).
- Schake, Kori: Constructive Duplication: Reducing EU Reliance on US Military Assets, Center for European Reform, (London, January 2002).
- Secretary General/High Representative and the Commission: EU Programme for the Prevention of Violent Conflicts, endorsed by the Göteborg European Council, (June 2001).
- Stiblar, Franjo: Preservation of National Identity and Interests in the Enlarged EU, Center for European Integration Studies. (Bonn, 2005).
- Taylor, Claire: European Security and Defence Policy: Developments Since 2003, House of Commons, Reseachr Paper 06/32, (London, 8 June 2006).
- UNDP Human Development Report, 2003.